

1

3

DARE ŠERE - »Vse je zapisano na ptici, le da moraš to znati prebrati!«

// pogovarjala se je Petra Vrh Vrezec

1: Dare Šere okoli leta 1980 napenja mrežo.
foto: Marko Aljančič

2: Naslovnna stran Priročnika za določevanje vrst ptičev avtorja Daret Šereta, ki je bil posvečen 50. obletnici Ornitološkega observatorija.

3: Mali strnad (*Emberiza pusilla*) – šele z uporabo mrež smo razvozlati nerešeno uganko pojavljanje te vrste pri nas. Razlaga in tolmačenje najdb ter fotografiranje ptic v roki in v naravi je bilo Daretu vedno v veliko veselje.
foto: Dare Šere

Dare Šere je gotovo ena tistih osebnosti v slovenski ornitologiji, ki je dala raziskovanju ptic pri nas viden pečat. Bil je pobudnik ustanovitve Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, dolgoletni blagajnik društva (1980–1988), večina članov pa ga pozna kot odličnega poznavalca ptic ter zagnanega obročkalca oziroma kot nekdanjega vodjo Centra za obročkanje ptic pri Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Na najinem srečanju mi je povedal stavek, ki lepo opiše njegovo predanost delu: »V muzeju v 40 letih svojega dela nisem nikoli pogledal na uro, da bi videl, kdaj bo malica ali kdaj moram domov, saj sem to delo opravljal z veseljem. Nič mi ni bilo težko!«

Kako in kdaj si se spoznal s ptičami?

Rojen sem v Ljubljani, v Šiški. Moj oče je bil v službi v Litostroju in trije njegovi sodelavci so se ukvarjali s ptiči. Družil sem se z njihovimi sinovi. Z očetmi smo lahko hodili na obročkanje, a opazovali smo jih le od daleč in gledali, kako so lovili in obročkali ptiče. Nas »pionirčkov« niso spustili zraven. Le nekajkrat se je zgodilo, da nas je eden izmed njih poslal po cigarete, in bili smo prav veseli, da smo mu lahko naredili uslugo.

Vedel sem, da v Stožicah obstaja Ornitološki oddelek Prirodoslovnega muzeja Slovenije. A kdo bi si kot otrok sploh upal tja?! To je bilo nedosegljivo! Takratni vodja, Božidar Ponebšek, je skupaj še z dvema zaposlenima na Poljanski gimnaziji pripravil razstavo ptičev v okviru Društva za varstvo in vzgojo ptic Ljubljana. Med zimskimi počitnicami je imelo to društvo razstavo ptičev; v eni sobi kanarčke, v drugi papige, v tretji zunanje vrste, gnez-

dilnice, preparirane ptiče ipd., ki jih je razstavljal Ornitološki oddelek. Ponebšek je bil član tega društva, in da bi prišel do njega, mi ni preostalo drugega, kot da se vpišem v društvo. Med naslednjo razstavo ptičev smo lahko pomagali tudi mi, pionirčki. In ko smo nosili panoje, sem Ponebška med srečanjem na stopnicah vprašal (čeprav so mi kolegi rekli, da si tega ne smem dovoliti), ali lahko pridem do njega, ker me zanimajo ptiči, selitev, obročkanje ... Odgovoril mi je, naj se kar oglasim pri njem v Stožicah. A na dogovorjeni dan (februarja 1963) sem zbolel in obležal v postelji. Zelo sem si želel tja, saj sem komajda dobil priložnost, da ga obiščem, hkrati pa nisem želel delovati neresno. Pobegnil sem od doma in se s trolejbusom odpeljal v Stožice. Povedal sem mu, da si želim obročkati ptiče, in svetoval mi je, naj kar takoj napišem prošnjo. Njegove besede so me tako presenetile in vznemirile, da sem na prošnjo namesto datuma napisal kar svoj rojstni datum. Na poti domov mi je od vročine postalo tako slabo, da sem komaj prišel do doma, a sem potem srečen pod blazino skril obročke in dovoljenje.

Je bila takrat dostopna kakšna literatura, s pomočjo katere si spoznaval ptiče?

Literature nisem imel. Stric, ki je bil geolog na Geološkem zavodu, je imel slovenski prevod Brehmove knjige Ptiči. Knjigo mi je posodil in sem jo z zanimanjem pregledoval in se iz nje učil. A stric mi je kot v kakšni knjižnici natančno določil, do kdaj si jo lahko izposodim. Pred iztekom roka sem mu jo moral vrniti in spet prositi zanjo, in tako sva si jo dolgo podajala. Šele ko sem bil v službi, mi je se-

4

stra leta 1972 iz Anglije prinesla knjigo *Birds of Britain and Europe* z lepimi slikami, kartami razširjenosti ... Tega sem bil izjemno vesel!

Kako je potem potekala tvoja nadaljnja obročkovaška pot?

Želel sem čim prej odslužiti vojsko, in ko sem se vrnil iz nje, spomladi leta 1969, sem dobil obvestilo, da sta šla v pokoj Ponebšek in njegov sodelavec, ki je izdeloval obročke. Šel sem v muzej in vprašal, kako bi lahko nadaljevali z obročkanjem. Pokojni preparator Lojze Šmuc mi je dal vse obročke, ki so bili takrat še na zalogi, in tako sem lahko nadaljeval s to dejavnostjo. A vedel sem, da bo stvar stekla samo v primeru, če bo kdo izdeloval obročke. Ker sem po osnovni izobrazbi finomehanik-optik, sem se tega lotil skupaj s sodelavcem Jožetom Gračnerjem. Obročke sva izdelovala honorarno med letoma 1970 in 1974. S 1. januarjem 1974 pa sem se zaposlil kot tehnični sodelavec za obročkanje v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Leta 1973 sva z Iztokom Geistrom v Avstriji naročila mreže, ki so jih prodajali v Nemčiji. To je bila tudi velika prelomnica v obročkanju! Našli smo nove vrste ptičev za naše kraje; tamariskovko, brškinko, svilnico, severnega repnika, škrlatca ...

Leta 1979 si dal skupaj z Iztokom Geistrom in Božidarjem Magajno pobudo za ustanovitev DOPPS-a, ki je potem imel dolga leta sedež na tvojem domu, kjer se je včlanilo veliko še danes zelo aktivnih članov DOPPS-a.

Leta 1979 smo društvo ustanovili zato, ker se je pokazalo, da bi poleg obročkanja radi opravljali še druge dejavnosti. Nekatere so zanimali ptiči, ne pa obročkanje, delali smo atlas gnezdk Slovence, obstajale so tudi naravovarstvene težnje ... Obročkovalci so morali biti člani društva, če smo hoteli vse skupaj povezati, zato je bilo na začetku njih največ. Ustanovitev društva pa sem zagovarjal tudi zato, da bi imeli svojo društveno revijo in skupaj tudi kaj objavili, saj brez objav ni nič.

Lahko še kaj poveš o obročkovaški postaji v Stožicah?

Najprej je bil tam Ornitološki zavod, ki je pripadal Prirodoslovnemu muzeju, potem smo ga preimenovali v Ornitološki oddelek in pred leti v Kustodiat za ornitologijo. Pri graditvi poslopja Zavoda v Stožicah v letih od 1953 do 1955 so s prostovoljnim delom sodelovali tudi obročkovašci. Takrat je bilo rečeno, da ni dovoljeno delati ob nedeljah in praznikih, a je takratni vodja Božidar Ponebšek našel rešitev z naslednjo parolo: »Bomo pa praznik počastili z delom.« Ko so začeli delati ljubljansko obvoznico, se je v našo neposredno bližino preselil konjenski klub in zgradil nove hleve. S tem je bilo naše delovanje moteno in zato smo hišo v Stožicah zamenjali za prostore na Žibertovi ulici v Ljubljani. Obročkanju ptic v Stožicah smo posvetili prispevek v *Acrocephalusu* številka 13/14.

Obročkovalska dejavnost drugače poteka že od leta 1926 v okviru takratnega Ornitološkega observatorija. Nenevadno je bilo, da je oblast med II. svetovno vojno, tako nemška kot italijanska, izdajala dovoljenja za obročkanje v okviru observatorija.

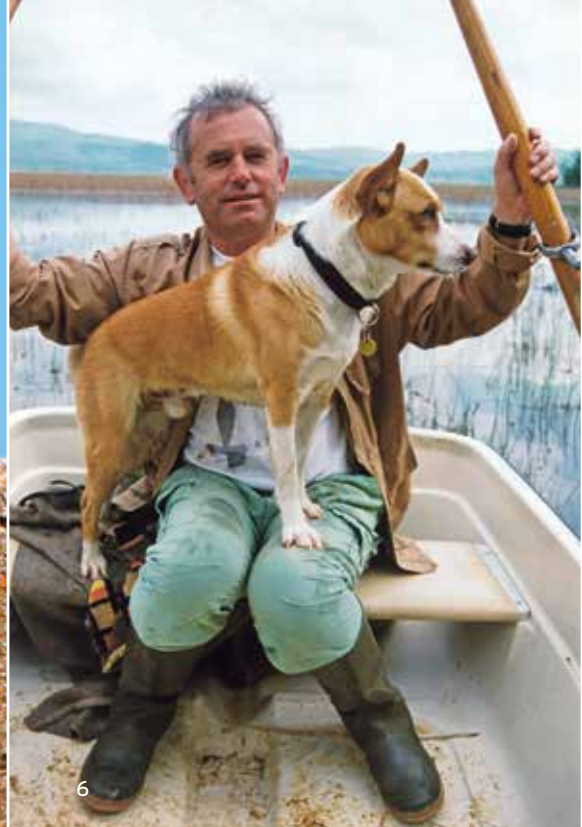
Vodenje obročkovaške dejavnosti si prevzel leta 1983. Po tvojem vodenju se je število obročkanih ptic v Sloveniji povečalo. Kako si kot vodja obročkovaškega centra zastavil delo obročkovašcev?

Leta 1983, ko je ravnateljstvo muzeja prevzel dr. Ignac Sivec, sem po njegovem posredovanju prevzel delo vodje obročkanja. Leta 1987 smo se lotili dela na obročkovaški postaji Vrhnika in začel sem z obveznimi tečajji za bodoče obročkovašce. Vsi so mislili, da morajo opraviti izpit pri meni. Nikoli! To ni bil izpit! Na ptiču je vse zapisano, le da moraš to znati prebrati! Moje zlato pravilo je bilo, da obročkovašcem ponudim svoje znanje, a da potem od njih tudi nekaj zahtevam. Tako sem se bolje spoznal z njimi, postali smo povezani, večkrat so me in me še vedno kličejo, da se pohvalijo, kaj so ujeli, ali ko niso gotovi pri

4: Delovni in bivalni prostor na Ornitološki postaji Vrhnika
foto: Dare Šere

5

6

5: Dare je leta 1992 z RTV Slovenija in sodelavci posnel dokumentarni film o življenju slovenskih južnih postovk (*Falco naumanni*).
foto: Miha Podlogar

6: Dare Šere in njegov zvesti Piki na Cerkniškem jezeru, 20. maja 2004
foto: Dejan Grohar

določitvi starosti in vrste same, in jim svetujem ... Ob 50. letnici Ornitološkega observatorija sem pripravil tudi priročnik za določevanje vrste in spola pri ptičih, ki smo ga potem fotokopirali in razdelili obročkovalcem.

Vrhnika je pokazala viške preleta vrst, nove stvari, ki jih prej nismo poznali ali pa smo o njih brali samo v literaturi. Potem so bile najdbe naših ptičev v Italiji, na Korziki, v Španiji, o katerih nismo vedeli še nič. Vedno je bilo nekaj novega, kar je potrjevalo našo dejavnost. Medtem se je spremenila tudi tehnika obročkanja. Naročili smo nove mreže. Pri izdelovalcu smo po naših zahtevah naročili celo slovenski tip mreže. Obročkovalska dejavnost na Vrhniku je lepo tekla. Obročkanje je bilo na prostovoljni bazi, muzej pa je, kolikor je mogel, pomagal finančno. Kolinska nam je čez čas podarila prikolico, potem smo se dogovorili z Ušnjarno Vrhnika za priključitev električnega toka, saj smo prej uporabljali samo akumulator, ki ga je kupil muzej. Sčasoma sem se zavedel, da bo za vedno večje količine podatkov treba imeti tudi program za računalniški vnos. To je bilo nekaj prelomnega tako za obročkovalce kot poročilo za EURING. A čez čas se je nabralo kratko malo preveč podatkov. Nismo zmogli vnesti vseh, obročkovalci so bili preobremenjeni z obročkanjem, potem pa zvečer vsi utrujeni zaradi vnašanja podatkov. Za Vrhniko smo potem vnesli in obdelali podatke za nazaj, od leta 2000 naprej do danes pa se jih vnaša v novejšem programu ... Po eni strani sem vesel, da sem šel v pokoj, ker to delo ni za enega človeka. Vedno smo se primerjali z drugimi centri za obročkanje ptičev po Evropi, kjer so navadno imeli zaposlenih več uslužbencev; knjižničarja, enega za najdbe obročkanih ptic, drugega za izdajanje obročkov ter vodenje obročkovalcev in vodjo obročkovalskega centra. Tukaj pri nas pa malo narediš tu, malo tam, samo toliko, da teče.

Kakšno je tvoje mnenje o lovu ptic za namene obročkanja brez posnetka njihovega oglašanja?

V tujini imajo predele, kjer neki ozek del zaprejo in posta-

vijo 10-20 mrež – toliko, da ulovljene ptiče neka ekipa še lahko obvlada. Ujamejo toliko ptičev kot mi s posnetki. Z Janezom Gregorijem sva ob Škalskem jezeru pri Velenju naredila trimesečni poskus – en dan sva lovila s posnetki in en dan brez, da bi videla številčno razliko v ulovu. S posnetkom sva ujela 100, brez posnetka pa le 5-10 ptičev. Za lov brez posnetka moraš imeti primeren teren, ki ga lahko z mrežo zapreš.

Udeležil si se tudi nekaj ekspedicij po nekdanji Jugoslaviji, kjer ste s pomočjo obročkanja spremljali selitve ptic. Lahko prosim poveš kakšno zanimivo izkušnjo, povezano s tem?

Enkratna ekspedicija je bila tista v Preševu leta 1983. Projekt se je imenoval »Pračenje migracija ptica« in obročkovalski oddelki iz vse Jugoslavije smo se tam zvrstili drug za drugim. Iz Slovenije nas je šlo pet. Dopoldan smo lovili vse seleče se ptiče, zvečer pa lastovke ... in menili smo, da imamo veliko srečo, ko smo ujeli dve lastovki z obročkom »N. MUSEUM PRAHA«. Domačinom pa smo bili tako všeč, da so nam pripeljali cel voz lubenic.

Decembra 2011 si se upokojil. S čim se ukvarjaš danes?

Sploh ne vem, da sem šel v pokoj! Uživam! Ni ovir; grem, kadar hočem, kamor hočem. S sodelavci imamo še vedno stike, tudi z zadnjimi mojimi tečajniki.

Z Rudijem Tekavčičem pripravljava nov priročnik za obročkovalce, ki jim bo v pomoč tudi pri določevanju starosti. Pisanje je sedaj malo obstalo. Leta in leta sem v ta namen pripravljal zbirko ptičjih peres kot učni pripomoček za določanje starosti, potem je prišla digitalna fotografija in sem raje začel slikati tako mladostne, enoletne kot odrasle osebe. Zbrane imam v glavnem vse penice, vse listnice, nekaj pobrežnikov in ujed. Ob slikovnem materialu bi rad za vsako vrsto posebej objavil tudi besedilo in diagrame z viški preletov, pojavljanji vrst, tabelami o biometriji ... Knjiga bi samo z našimi podatki obročkovalcu zagotovila popoln pregled. Rad bi to spravil skupaj! ●

1

Krmilnica za ptice iz odpadne embalaže

// Petra Vrh Vrezec

Hranjenje ptic na vrtu ali balkonu je zelo priljubljena dejavnost tako pri nas kot drugje po svetu. V hladni polovici leta, predvsem pozimi, se ptice približajo človeškim naseljem in takrat jih lahko privabimo na krmilnico. S tem dobimo priložnost za bližnje opazovanje njihovih čudovitih barv, zanimivega vedenja, vrstne pestrosti idr. Ob dobrem ptičjem priložniku pa se lahko naučimo poimenovanja in razlikovanja med ptičjimi vrstami, razlikovanja med samci in samicami in še marsikaj. Hkrati je to tudi odličan način navduševanja otrok nad naravo in zavedanja o potrebah njenega varstva.

Pri krmljenju je pomembno, da hranimo naše pernate obiskovalke odgovorno in zdravo. Krmilnico moramo čvrsto pritrditi z žico ali vrvjo, z rednim čiščenjem ostankov hrane in iztrebkov zaščititi ptice pred boleznimi, nikoli pa jih ne smemo hraniti s soljeno in kuhano hrano. Ob tem se je treba zavedati, da hranjenje ptic ne prispeva k njihovemu ohranjanju, pač pa prinaša korist predvsem nam, ki se nad njimi navdušujemo in jih občudujemo.

Naredite letošnjo jesen preprosto ptičjo krmilnico iz plastičnih steklenic ali tetrapakov, ki bi jih drugače odvrgli v smetnjak.

Potrebščine

- plastenka od pijače ali tetrapak od jogurta ali mleka,
- žica ali vrv,
- škarje,

- semena za ptice, lahko pa tudi bukov žir, bučna semena, ovseni kosmiči, rozine ipd.

Kako naredite ptičjo krmilnico

1. V sredini plastenke ali tetrapaka izrežite dovolj veliko odprtino, da bodo ptice iz nje lahko jemale semena. Odprtina naj bo izdelana tako, da semena ne bodo popadala na tla ob najnežnejšem vetru ali se zmočila v času deževja.
2. V dno plastenke naredite nekaj majhnih luknjic, ki bodo omogočale odtokanje deževnice.
3. Krmilnico lahko otroci pobarvajo, nato pa jo z žico ali vrvjo čvrsto pritrdite na drevo ali na vrv za obešanje perila in napolnite s semeni.
4. Po nekaj dneh se lahko začnete posvečati opazovanju ptic. Poiščite ptičji priložnik in se načudite pestrosti ptičjega sveta.
5. Če se krmilnica obrabi, uniči ali začne v njej plesniti hrana, hitro naredite novo.

Opozorilo

Pri majhnih otrocih je pri rezanju s škarjami nujno potrebna pomoč odraslih. ●

Viri:

DENAC, D. & MIHELI, T. (2011): Hranjenje ptic pozimi. Brošura DOPPS, DOPPS, Ljubljana / http://issuu.com/dopps/docs/hranjenje_ptic_pozimi
spletna stran RSPB: <http://www.rspb.org.uk/youth/makeanddo/activities/birdfeeder.aspx>

Priporočena literatura za prvo opazovanje ptic:

- MÜLLER, W. & VREZEC, A. (1998): Ptice Slovenije – mali priložnik. – DOPPS, Ljubljana.
- SINGER, D. (2004): Kateri ptič je to? Ptiči Evrope. – Založba Narava, Kranj.
- SVENSSON, L. (2009): Collins Bird Guide. – HarperCollins Publisher, London.

1: Plastično steklenico ali tetrapak, ki bi ju odvrgli v smetnjak, lahko hitro spremenimo v preprosto ptičjo krmilnico.
foto: Petra Vrh Vrezec